

י' אלול, תשע"ג, 16.8.2013

גיליון מס' 372

פרשת כי תצא

בין א-לוהים לאדם - שאלת הנמען בדיני ממזר

מאת קובי שטיין, קבוצת יבנה

פרשת "כי-תצא" מכילה בתוכה פסוקים אשר קשה לי להבין כיצד יכולים הם לדור בכפיפה אחת. כך למשל נאמר בפרשה "לא-יומתו אבות על-בנים, ובנים לא-יומתו על-אבות: איש בְּחֵטְאוֹ, יוֹמְתוֹ" (כד, טז). ציווי, אשר לעניות דעתי, הינו ראוי ומוסרי. וכי מדוע שישלם אדם על חטאים אשר לא הוא ביצע? אך יחד עם ציווי זה ניתן לראות גם ציוויים כגון אלו:

לא-יבא ממזר, בקהל ה': גם דור עשירי, לא-יבא לו בקהל ה'. לא-יבא עמוני ומואבי, בקהל ה': גם דור עשירי, לא-יבא להם בקהל ה' עד-עולם. על-דבר אשר לא-קדמו אתכם, בלחם ובמים, בדרך, בצאתכם ממצרים; ואשר שקר עליך את-בלעם בן-בעור, מפתור ארם נהרם--לקלקלך. (כג, ג-ה)

האם הממזר לא נענש בעבור חטאה של אימו? האם איננו מצווים להתנכר לעמונים ולמואבים בשל מעשיהם של קדמוניהם? כיצד מתיישבים ציוויים אלו האחד עם השני? כיצד מצוונו הקב"ה מצד אחד לדון כל אדם בעוונותיו הוא, ומצד שני להתנהג בניכור אל חפים מפשע, אשר כל עוונם הוא היותם בנים או בני בנים לחוטאים ומחטיאים?

התייחסות לסתירה דומה ניתן למצוא בדבריו של ראב"ע, אשר מעלה את הקושיה באופן מעט שונה. ראב"ע מעלה את הקושיה לנוכח הפסוק בספר שמות "פוקד עון אבות על בנים" (כ, ח) וכך הוא אומר:

ותועי רוח שאלו: איך אמר הכתוב "לא יומתו אבות" ובמקום אחר אומר "פוקד עון אבות" ושאלתם תוהו, כי "לא יומתו אבות על בנים" מצוה על ישראל, ו"פוקד עון אבות על בנים" הוא הפוקד.

תשובתו של האבן-עזרא היא כי בעוד הקב"ה פוקד את עוונם של האבות על הבנים, אל לו לבית דין לפעול כך. פתרון זה קשה לי משתי סיבות: האחת היא, משום שאם מקובלנו שהראוי, הנכון והמוסרי הוא לא להעניש בנים על חטא האבות, הרי כיצד נקבל שהקב"ה פעול כנגד המוסר אותו הוא עצמו מצווה? שנית, מסורת נקוטה בדינו כי אנו שואפים להתחקות אחר מידותיו של הקב"ה:

מה הוא נקרא חנון, אף אתה היה חנון; מה הוא נקרא רחום, אף אתה היה רחום; מה הוא נקרא קדוש, אף אתה היה קדוש. [...] וחייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהידמות כפי כוחו" (רמב"ם, הלכות דעות פרק א' הלכות ה'ו')

אם מקובל עלינו כי המידות המיוחסות אל הקב"ה הן המידות אשר עלינו לאמצן, הרי שלכאורה ישנו קושי לומר כי הקב"ה פועל באופן מסויים ואנו אמורים לפעול אחרת. על מנת לענות על קושי זה, נעיין בתשובתו של הרשב"ם לאותה קושייה אליה מתייחס ראב"ע. הרשב"ם נותן את אותה התשובה, אך מוסיף על כך כי מדובר במצב מסויים: "כשאוחזים [הבנים] מעשי אבותיהם בידיהם, וכדכתיב (יחזקאל י"ח ב', ירמיהו ל"א כ"ח) "אבות אכלו בוסר ושני בנים תקהינה" לאבד נחלת אבות, אבל לא על ידי בית-דין."

הפיתרון נעוץ לדעתי בהצלבת המקורות השונים. נראה לי כי דיוקו של הרשב"ם, המתייחס אל הנמען של הציווי, בא ללמדנו כלל חשוב המדגיש את קטנותינו כבני אדם. הרצון, הנסיון והשאיפה להידמות לקב"ה ראויים הם עד למאוד, אך עלינו לזכור ש"התנהלותו" של הקב"ה מוכתבת מחכמתו אשר איננה מוגבלת, והוא רואה כליות ולב. אנו לעומת זאת מצווים לנהוג בצניעות מתוך הכרה כי ידיעתינו מוגבלת, להיזהר ולא לקחת לעצמינו את הזכות לחרוץ דינים כמותו. מכאן אולי ניתן ללמוד שדינים אשר נוגדים את הכלל ש"כל אחד נענש רק על חטאיו" אינם דינים אשר מטרתם להנחות את בית הדין, אלא דינים אשר מופנים אל החוטאים הפוטנציאליים עצמם.

לאור קריאה זו, הרי שדין ממזר איננו קריאה לבית דין לרדוף את הממזרים, וודאי שלא לקעקע את ממזרותם באופן בלתי ניתן לגאולה, אלא זו היא קריאה אשר נועדה להרתיע את הנואפים, ולומר אמירה ערכית וחד משמעית על המעשה האסור.

נחלקים הם הדיינים אשר דנים בענייני ממזרות: יש העושים כל שביכולתם למצוא את הדרך להוציא את הממזר, או ספק הממזר, מממזרותו, ויש העושים כל שביכולתם לקיים עליו דיני ממזר. שאלה שנראה לי שראוי שתישאל, היא מי משני סוגי דיינים אלו מיטיב להתחקות אחר מידותיו של הקב"ה?

קובי שמיין, חבר קבוצת יבנה. בן 31, נשוי ואב לשניים. בוגר תכנית השילוב של הישיבה של הקבה"ד במעלה גלבע. סיים תואר ראשון בפסיכולוגיה באוניברסיטת בר-אילן, וכיום עמל על התואר השני והשלישי בפסיכולוגיה שיקומית-קלינית בבר אילן.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il